

УДК 373.2:316.42]:005.94

Людмила Козак
ORCID iD 0000-0002-4528-1905

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри дошкільної освіти,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
б-р. І. Шамо, 18/2, 02154, м. Київ, Україна,
l.kozak@kubg.edu.ua

СУЧАСНА ДОШКІЛЬНА ОСВІТА: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

У статті обґрунтовано доцільність вивчення європейського досвіду для вирішення сучасних проблем дошкільної освіти в Україні. Проаналізовано досвід організації дошкільної освіти у Франції, Великобританії, Німеччині. Показано, що системи дошкільної освіти цих країн мають свої особливості та власний перспективний досвід. Встановлено, що спільним для дошкільних закладів європейських країн є особлива увага до створення розвивального середовища та організація різних видів діяльності, що сприяють загальному розвитку дитини і підготовці її до навчання в школі. Підготовка педагогічних кадрів для роботи в дошкільних закладах здійснюється в кожній країні за власною системою професійної підготовки (курси, середні спеціальні заклади, інститути, університети, вищі школи). Виокремлено ідеї, які можна застосувати у розвитку дошкільної освіти в Україні.

Ключові слова: вихователь; вчитель материнської і початкової школи; дошкільник; дошкільна освіта; дошкільний навчальний заклад; підготовка педагогічних кадрів.

© Козак Людмила, 2017

Вступ. На початку ХХІ століття відбувається глибока трансформація в поглядах на роль освіти взагалі, на місце дошкільної ланки в системі освіти, на ставлення до дошкільного періоду життя і навчання дітей раннього віку, які володіють величезними потенційними можливостями і природними ресурсами. У Базовому компоненті дошкільної освіти наголошується, що дошкільна освіта є

обов'язковою складовою освіти в Україні, яка гармонійно поєднує сімейне та суспільне виховання. Найпершим суспільним середовищем для дитини є дошкільний навчальний заклад, метою якого є соціальна адаптація до умов життя в товаристві незнайомих дітей і дорослих, забезпечення гармонійного розвитку особистості дитини, її фізичного і психічного здоров'я, виховання ціннісного ставлення до природного й соціального довкілля, до самої себе, набуття необхідного життєвого досвіду (Базовий компонент дошкільної освіти, 2012).

Однак, в Україні існують проблеми, які потребують негайного розв'язання.

За даними державної служби статистики, станом на 1 січня 2016 року охоплення дітей дошкільного віку (3-5 років) дошкільними навчальними закладами в Україні становило 74 %. Відсоток охоплення дітей 5-ти річного віку дошкільними навчальними закладами складав 70,6. У середньому по Україні на 100 місцях у дитячих садках перебуває 117 дітей. При цьому, за оперативними даними регіональних органів управління освітою, на кінець 2015 року понад 90 тисяч дітей перебували у черзі на влаштування у дитячий садок (Інформаційно-аналітичні матеріали з питань підготовки до 2016-2017 навчального року).

Нині державна освітня політика спрямовується на розширення можливостей для створення та діяльності дошкільних навчальних закладів різних форм власності, створення додаткових місць у функціонуючих дошкільних навчальних закладах, введення в експлуатацію новобудов, відновлення діяльності закладів, що використовуються не за призначенням тощо.

Наразі необхідно продовжувати роботу щодо організації сучасного освітнього середовища дошкільного навчального закладу, сприятливого для формування гармонійно розвиненої особистості та реалізації індивідуальних творчих потреб кожної дитини. Сучасний дошкільний заклад має бути позитивним, динамічним простором, що оптимізує розвивальний потенціал дітей.

В умовах освітньої реформи «Нова українська школа» важливим є забезпечення наступності між ланками освіти. Гармонійний розвиток особистості дитини у період дошкільного дитинства та старту шкільного життя є основою подальшого її успіху в умовах безперервної освіти впродовж дорослого життя

(Інструктивно-методичні рекомендації «Про організацію освітньої роботи в дошкільних навчальних закладах у 2017/2018 навчальному році»).

Великий педагогічний потенціал міститься в зарубіжних системах освіти, які мають свою історію, традиції. Їх вивчення може сприяти вирішенню проблем, пов'язаних з організацією та розвитком дошкільної освіти в Україні.

Дослідженню європейського досвіду дошкільної освіти присвячені праці В. А. Зебзеєвої, С. А. Дудко, Л. В. Литвин, Т. І. Поніманської та ін. Проблеми професійної підготовки фахівців дошкільної освіти в країнах Східної та Західної Європи досліджують Н. М. Карпенко, Н. І. Мельник, М. І. Олійник та інші.

Мета дослідження: здійснити порівняльний аналіз організації систем дошкільної освіти у провідних європейських країнах та виокремити ідеї, які можна застосувати у розвитку дошкільної освіти в Україні.

Аналіз європейських систем дошкільної освіти проводився з питань організації дошкільних навчальних закладів та їх типів, створення освітнього розвивального середовища, забезпечення наступності у роботі дошкільних закладів та школи, виділення особливостей професійної підготовки вихователів.

Як показав аналіз наукових джерел, у кожній системі освіти є свої особливості, плюси і мінуси, нестандартні підходи до виховання дітей. Особливий інтерес викликають французькі дошкільні заклади, названі материнськими школами, які вважаються гордістю системи освіти Франції і не мають аналогів у світі. Не будучи, по суті, ні яслами, ні дитячими садками, вони керуються в своїй діяльності особливим педагогічним принципом. «Це не просто школа в звичайному розумінні слова. Вона являє собою перехід від сімейного світу до школи, зберігаючи серцеву і поблажливу м'якість сім'ї, в той же час, привчаючи до роботи і суворого дотримання шкільних правил», – говорила в кінці XIX в. генеральний інспектор материнських шкіл Поліна Кергомар (Thevenon E. 2004. p.8).

В наші дні основним типом дошкільних закладів у Франції, в яких виховують дітей віком від 2 до 6 років, є материнські школи. Також існують альтернативні варіанти приватних дитячих садків, які відрізняються обладнанням та предметним

середовищем. Франція займає одне з перших місць у світі за кількістю дітей, залучених до системи суспільного дошкільного виховання. Навчання в дошкільному закладі не є обов'язковим, але на сьогоднішній день практично 100% дітей у віці від 3 до 5 років навчаються в материнських школах. За даними Національного агентства статистичних досліджень (INSEE), кількість дітей у віці двох років у 2010-2011 навчальному році склала 13,6% від усіх малюків країни, а в віці від 3 до 5 років – всі 100%. І така тенденція продовжує зберігатися (Дудко С. А., 2014. с. 97).

Традиції суспільного дошкільного виховання в Німеччині є також одними з найдавніших. Із 1957 року діє закон про вільне відвідування дитячих садків, 20 % із яких утримує держава, 80 % належать церковним общинам, профспілкам, німецькому Червоному Хресту, службі молоді, іншим благодійним товариствам. Батьки оплачують половину вартості утримання дітей, решту витрат відшкодовує власник дошкільного закладу (Дошкільна освіта у світі. Німеччина).

У Німеччині існують різні типи дошкільних закладів: дитячі садки з повним або неповним перебуванням, призначені для дітей від 3-х до 6-ти років; групи-садки для дітей однієї вікової групи (переважно для старших дошкільників); пришкільні групи (для п'ятирічних дітей); підготовчі класи початкової школи (у них виховують і навчають п'ятирічних дітей); цілодобові інтернати для здорових дітей віком від 3-х до 6-ти років або ж для дітей із проблемами здоров'я і розвитку (Зебзеева В. А., 2007, с. 6-8).

Головні концептуальні засади виховання дітей реалізуються в дитячих садках вільного і відкритого типів. Найпоширеніший тип вільного дитячого садка – Вальдорфські дитячі садки і дитячі садки Монтесорі.

Відкритий дитячий садок організовано на ситуативно-орієнтованій концепції дошкільного виховання, для якої характерні відкрите планування з участю дітей; навчання на базі реальних життєвих зв'язків; єдність гри і навчання; різновікова організація життя та діяльності; зв'язок із громадськістю; співробітництво батьків і дошкільного закладу.

Дошкільні заклади Великої Британії пройшли шлях розвитку від закладів державного догляду дітей із небагатих сімей до сучасних різноманітних типів дошкільних закладів, які забезпечують диференційований підхід до виховання дітей. Дошкільних закладів у країні недостатньо для того, щоб забезпечити доглядом усіх дітей до школи, навчання в якій починається з 5 років.

Основні типи дошкільних закладів – муніципальні та приватні денні ясла, ясельні школи, ясельні класи, ігрові групи, клуби матері й дитини, «групи можливостей». За змістом роботи їх можна об'єднати в такі групи: 1) денні ясла, в яких забезпечується належний догляд за дітьми; 2) ясельні класи і школи — заклади інтелектуального розвитку, підготовки до школи; 3) ігрові групи, клуби матері й дитини, «групи можливостей», які організують батьки. Такі заклади гарантують найвищий рівень усебічного виховання (Сазонова Д. С., Зебзеева В. А., 2014. с.161-166).

Муніципальні денні ясла відкриваються місцевими органами влади для дітей віком від кількох місяців до 4-5 років. Такі заклади в країні досить поширені, вони працюють з 8 до 18 години впродовж усього року і призначені для виховання дітей, чий батьки працюють, але мають невисокий рівень доходів і потребують послуг закладів державного дошкільного виховання. Приватні денні ясла створюються різними приватними організаціями та особами, благодійними товариствами, релігійними організаціями тощо.

У Великій Британії популярними є безоплатні муніципальні ясельні школи і класи для дітей віком 3-5 років. Ясельні класи організуються при початкових школах з метою розумового, фізичного, морального, естетичного і трудового розвитку дитини, формування її індивідуальності. Ігрові групи – найпоширеніший тип дошкільних закладів, об'єднаних в Асоціацію, що фінансуються частково за рахунок держави, благодійних внесків і, значною мірою, – батьків. Тут виховується понад третина всіх дітей віком 2-3 роки, група налічує від 6 до 40 дітей і працює 2-3 год. від двох до п'яти днів на тиждень. Керівники ігрових груп (часто це матері вихованців групи) проходять спеціальну психолого-педагогічну підготовку. «Групи можливостей» призначені для виховання дітей з різними

вадами розвитку. Такі групи працюють за зразком ігрових груп, але зі значно меншою кількістю дітей, використовуючи спеціальний ігровий і навчальний матеріал. У клубах матері й дитини обов'язковою є присутність матері протягом усього періоду перебування дітей у групі.

Різноманітність типів дошкільних закладів і програм відображає головну концепцію англійського дошкільного виховання, яка розглядає дитину як активного учасника пізнання навколишнього середовища. Тому виховання спрямовується на розвиток індивідуальної особистості дитини, її самостійності в оволодінні різними видами діяльності (Сазонова Д. С., Зебзеева В. А., 2014. с.161-166).

Розглянемо особливості створення розвивального середовища в дошкільних навчальних закладах та організацію життя дітей в ньому.

Національна специфіка системи шкільної освіти Франції полягає в її циклічності, є чітко вираженою і затвердилася в якості організаційного принципу шкільного навчання. Материнська і початкова школи, будучи першим ступенем французької системи освіти, реалізують три цикли розвитку знань і навичок дітей.

Цикл первинних навичок (первинного навчання) включає в себе перші два роки материнської школи (молодше і середнє відділення). Третій рік материнської школи (старше відділення) відноситься вже до циклу основних навичок (фундаментального навчання), що позначає початок навчання читанню, письму, математиці. Програмою передбачені години читання казок і години, присвячені ручній праці (малювання, ліплення, випічка, виготовлення іграшок). У материнській школі, як і в початковій, передбачено 26 годин занять на тиждень.

Атмосфера в класі поєднує гру і навчання. Діти зберігають в навчальних приміщеннях свободу пересування. Стіни класів прикрашені картинами, ними ж і намальованими. Тут все розділено на зони: кухонний куточок, настільні ігри, бібліотека, театр, ферма тощо. Життя в колективі дозволяє навчитися жити в суспільстві, співпрацювати, а також розуміти і поважати іншу культуру. Дитині прищеплюють смак до школи, розвивають її здатності відчувати, думати, діяти, говорити (Орлова Л. В., 2011. с. 82-83).

Виділяються наступні види діяльності, що сприяють загальному розвитку дитини та її підготовці до початкової школи: фізична діяльність; науково-технічна діяльність; навчання усному та письмовому вираженню своїх думок; художньо-естетична діяльність.

Багато уваги приділяється дитячим театральним постановкам. Така діяльність є одночасно засобом самовираження і соціалізації. Драматична гра – це школа організованості, зібраності, щирості і захопленості. Самодіяльні театри, організовані в материнських школах, долучають дітей до національної і світової художньої культури, розвивають їх естетичні смаки (там само).

У Німеччині передбачається наявність в дитячому садку спланованих і добре обладнаних центрів. Так, в німецькому дитячому садку виділяють приміщення для рольових, сюжетних, режисерських ігор, для конструювання та експериментування. Для малювання, ліплення, аплікації виділяється «креативна кімната», для фізичної активності – зал.

У креативній кімнаті розміщені різні матеріали і обладнання, спеціальні меблі, є раковина і предмети прибирання. Тут же знаходиться захисний одяг. Ігрова кімната оснащена іграшками та матеріалами для різноманітних видів ігор з ляльками. Для сюжетних ігор (в магазин, лікарню, пошту) в спеціальних центрах є костюми, атрибути, пов'язані з професіями; тематичні іграшки; килимок для ігор з машинками. Особливе місце відведено для настільних ігор з правилами (Сазонова Д. С., Зебзеева В. А., 2014. с.161-166).

У Великобританії в приміщенні «ясельної школи» знаходиться надзвичайно велика кількість різноманітного обладнання та матеріалів: великі мольберти з прикріпленими до них аркушами паперу, набори великих банок з фарбами, пензликів, крейди; верстак з лещатами, інструментами і матеріалами (молотки, кліщі, цвяхи, пили, шматки дерева); ванна з водою, в якій знаходяться плаваючі іграшки і специфічні «водяні іграшки» типу водяних млинів; пісочниці з сухим і мокрим піском і безліч іншого матеріалу, який сприяє розумовому і фізичному розвитку дитини. У дитячих садах простір організовано відповідно до «відкритого плану». Всі кімнати відокремлюються одна від іншої перегородками, у дітей є

можливість вільно пересуватися по всьому дитячому садку. У приміщенні розташовані стелажі для книг та іграшок, столи з настільними іграми, добре оснащені куточки для ігор з піском і водою, зони конструктивно-будівельних ігор. У дітей є можливість пограти на піаніно або позайматися на комп'ютері. У приміщенні виділяється тиха зона, в якій діти можуть відпочити, розслабитися. Освітнє середовище повинно забезпечувати дітям можливість самостійно вибирати і здійснювати будь-яку привабливу для дітей діяльність (там само).

Велика увага в освітній політиці європейських країн приділяється інтеграційним процесам в системах дошкільної та шкільної освіти, підвищенню рівня та якості дошкільного навчання і підготовки дітей до школи як найважливішого чинника їх подальшого освітнього шляху аж до безперервної освіти «навчання впродовж усього життя».

Потреби суспільства призвели до перегляду структури дошкільної системи і введення в неї спеціальної ланки. З'являється так званий «передшкільний щабель» як спеціальна сполучна ланка дошкільної та шкільної освіти, що орієнтує їх не лише на наступність, але й на інтеграцію.

Передшкільний щабель у дошкільних закладах різних країн представлений у відповідних їм національних формах. У Німеччині, Австрії та Швейцарії функцію передшкільного ступеня здійснюють «підготовчі групи або класи» при дитячих садках або початкових школах, в залежності від різного рівня готовності дитини до навчання. У Франції використовуються різні форми інтеграції дитячих і початкових класів, наприклад, старша група малюків материнської школи (4-5 років), сполучена з першим роком навчання початкової школи, є «підготовчим класом». У Фінляндії цю роль виконують передшкільні групи для дітей 6 років; в Італії – «підготовчий до школи рік» в дитячому садку («дитяча школа»); в Польщі – нульові класи при школах або підготовчі групи в дитячих садках (Писарева Л. И.).

Передшкільний щабель у цілому ставить такі завдання:

створити умови для забезпечення всіх дітей відповідним рівнем підготовки для досягнення «рівного старту»;

підготувати дітей до засвоєння початкових базових знань, умінь і навичок для їх подальшого розширення в початковій школі;

допомогти дітям адаптуватися до нових умов при їх переході з сім'ї в більш регламентоване середовище проживання і попередити можливі стресові ситуації;

уникати можливих конфліктів і встановлювати толерантні стосунки у дитячому колективі, створити умови доброзичливого спілкування дітей різного віку, включаючи дітей з вадами здоров'я та представників інших культур (там само).

У той же час в різних країнах вирішення цих завдань має свою специфіку. Так, у Німеччині, наприклад, намагаються використовувати ігрові форми навчання; забезпечити засвоєння дітьми необхідних умінь і навичок; сформувати навички соціальної поведінки; розвивати мовні та навчальні навички як передумову для розвитку навичок читання, письма, рахунку.

Найважливіші завдання вихователів при підготовці дітей на передшкільному ступені – формування комунікативних навичок (адаптивних якостей) дошкільника і досягнення ним рівня шкільної зрілості, тобто готовності (здатності) вчитися в початковій школі (там само).

Пильної уваги заслуговує професійна підготовка дошкільних педагогів.

У Франції вчителі материнської і початкової школи є викладачами першого ступеня (*professeurs du I degré*). Полівалентна підготовка вчителів цієї категорії надає їм право проводити в цих закладах заняття з музики, образотворчого мистецтва, фізичної культури, розвитку мовлення, художньої праці тощо (Лашихіна В. П., 2009, с. 121).

Особливістю професійної підготовки майбутніх учителів материнських і початкових шкіл у Франції є її здійснення на базі трирічної освіти в одному з університетів, де студенти отримують спеціально-наукову підготовку й диплом ліценціата (фр. – *licence*). Після успішного проходження навчання в університеті бажаючі можуть вступати до Вищої школи з підготовки педагогічних кадрів (*ESPE : Les Écoles supérieures du professorat et de l'éducation*).

Зміст навчання майбутніх вчителів материнських і початкових шкіл структурований таким чином, щоб отримати компетенції, організовані в п'ять

основних блоків: 1) знання предметів, що викладаються в школі; 2) знання і досвід викладання предметів (дидактика); 3) ініціювання наукових досліджень; 4) контекст здійснення професійної діяльності; 5) вирішення професійної ситуації (+ навчання, коучинг, стажування) (Fakulté d'Education université de Montpellier).

Багато навчального часу приділяється питанням шкільної адаптації, інтеграції в звичайні школи дітей з особливими потребами; вивчаються особливості навчання дітей іммігрантів. Проводяться заняття з техніки мови вчителя, постановки голосу, правильної дикції. Значне місце в навчанні займають рольові ігри, в яких студенти виступають в ролі учнів, вчителів, керівників шкіл. Це дає можливість навчити майбутніх педагогів на професійному рівні приймати рішення в складних ситуаціях.

Особливу роль в процесі навчання відіграє індивідуалізація, що забезпечує розвиток здібностей студентів і створює умови для їх особистісного та професійного становлення. Регулятором індивідуального підходу є система консультування. Студенти мають можливість регулярно спілкуватися з наставниками (тьюторами), які допомагають їм у освоєнні програми, у виробленні власного індивідуального плану навчання, а також забезпечують зворотний зв'язок в процесі вивчення навчального матеріалу (Орлова Л. В., 2011. с. 85).

Важливим етапом в підготовці майбутнього вчителя є конкурс на заміщення вакантної посади, що проводиться в кінці першого року навчання. Цей конкурс має загальнонаціональний масштаб. Умови конкурсу публікуються офіційним бюлетенем національної освіти. У відборі можуть брати участь студенти вищих педагогічних шкіл, а також претенденти, які готуються до проходження конкурсу самостійно. Успішно склавши письмові та усні іспити, студент зараховується на другий курс та отримує постійне місце в якості вчителя-стажиста того навчального закладу, де була оголошена вакансія. Упродовж року студенти навчаються і працюють (Минюрова С. А., Леонова О. И., 2016. с. 70).

Слід зазначити, що стажист-студент є вчителем у повному розумінні слова: він відповідає за успішне проходження програми, оцінювання дітей, бере участь в радах класу, співпрацює з батьками учнів тощо. Вчителі-наставники,

відповідальні за підготовку з предмету, відвідують заняття кожного студента з метою надання підтримки або консультації. За результатами кожного відвідування з учителем класу проводиться співбесіда-аналіз. Після завершення другого року навчання і стажування студенти отримують професійний диплом.

У Німеччині професію вихователя дошкільного закладу набувають у технікумах, спеціальних інститутах або в університетах. Студентам викладаються педагогічні дисципліни (загальна педагогіка, педагогіка здоров'я, соціальна педагогіка, дитяча педагогіка тощо), предмети сфери «Культура і суспільство» (мови, соціологія, релігієзнавство) та «Засоби соціально-педагогічного впливу» (фізична культура, музика, література, праця). Однак у різних навчальних закладах різні погляди на зміст програми підготовки фахівців дошкільної освіти.

Так, в педагогічному інституті Швєбіш-Гмюнд викладається дошкільна педагогіка, психологія раннього дитинства, конфліктологія, менеджмент освіти, музичні дисципліни, основи роботи з батьками, а інститут Людвігсбурга до цього переліку додає ще методику досліджень дитинства та історію педагогіки. Навчання передбачає досить коротку практику, в порівнянні з практикою майбутніх вихователів у Франції – всього три тижні (Коренная А. С., Переселкова З. Ю., 2016. с. 49).

У Німеччині педагоги дошкільної освіти повинні підвищувати свою кваліфікацію п'ять-шість разів протягом року. Тривалість курсів може бути від 1-3 днів до двох тижнів. Курси можуть зачіпати різні сфери діяльності – роботу з батьками, діагностику, організацію спостереження за розвитком дитини. Так само курс може бути присвячений заняттям з дітьми: організація дослідницької діяльності дітей, проведення експериментів, навчання гри на музичних інструментах, організація екскурсій і сюжетних ігор.

Педагог без відриву від роботи підвищує свій професійний рівень, знайомиться з сучасними педагогічними та психологічними інноваціями. Він має можливість не тільки застосовувати побачене в своїй діяльності, а й ділитися з колегами новими ідеями (Сазонова Д. С., Зебзеева В. А., 2014. с.161-166).

Висновок. У процесі проведеного дослідження виявлено, що системи дошкільної освіти провідних європейських країн різні. Вони мають свої особливості та власний перспективний досвід. Головними завданнями французьких материнських шкіл є розвиток соціальних, комунікативних та естетичних навичок, створення комфортного середовища для розвитку особистості дитини. У спілкуванні педагога і вихованця переважає особистісна взаємодія, бесіда, обговорення. Заняття проводяться у довільній ігровій формі. Відсутнім є регламентованість простору, діти мають вільний доступ до іграшок і дидактичних матеріалів. Серед методів навчання і виховання переважає гра, «вправи», спрямовані на самонавчання і саморозвиток дитини. Основними критеріями для навчання є становлення особистості, вироблення любові до навчання та відвідування школи. Всі інститути дошкільної освіти в Німеччині покликані сприяти розвитку дитини як відповідального і незалежного члена суспільства. Освіта організована таким чином, щоб підтримати і доповнити виховання дитини в сім'ї, надати оптимальні можливості для її розвитку й освіти. Дитину підтримують в розвитку її здібностей за допомогою різноманітних ігор, творчих занять, дослідницьких завдань, адаптують до життя і взаємодії у групі, шляхом навчання на основі реальних життєвих ситуацій і таких форм роботи як щоденна «бесіда в колі», «дитячі зустрічі» тощо. Зміст і методи виховної роботи з дітьми в «ясельних школах» Великобританії визначаються переважно в контексті ідей «вільного виховання», створення умов для різних видів діяльності, надання дітям можливості самостійно вибирати привабливу для них діяльність. Англійські педагоги не проводять чіткої відмінності між видами діяльності дитини. Всі вони визначаються як ігри з водою, піском, будівельним матеріалом тощо. Тому виховання в «ясельних школах» розглядається як виховання через гру. Велика увага в освітній політиці європейських країн приділяється інтеграційним процесам в системах дошкільної та шкільної освіти. З'являється так званий «передшкільний щабель» як спеціальна сполучна ланка дошкільної та шкільної освіти, що орієнтує їх не лише на наступність, але й на інтеграцію.

Специфіка навчання фахівців дошкільної освіти визначається національними, соціальними і культурними особливостями. Підготовка педагогічних кадрів для роботи в дошкільних закладах здійснюється в кожній країні за власною системою професійно-педагогічної підготовки (курси, середні спеціальні заклади, інститути, університети, вищі педагогічні школи). Запозичення європейського досвіду розвитку дошкільної освіти та підготовки педагогічних кадрів для дошкільних закладів може сприяти поліпшенню системи дошкільної освіти в Україні.

Подальшим напрямом перспективних наукових розвідок автора є вивчення досвіду наступності та інтеграції дошкільної і початкової освіти за кордоном.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Наказ МОН молодьспорт України від 22.05.2012 № 615 «Про затвердження Базового компоненту дошкільної освіти (нова редакція)» URL : http://mon.gov.ua/ua/activity/education/56/690/bazovij_komponentdoshkilnoji_ოსვiti_v_ukrajini/ (дата звернення : 05.09.2017).
2. Дошкільна освіта у світі. Німеччина. URL : <http://pedpresa.ua/115677-doshkilna-osvita-u-sviti-nimechchyna.html> (дата звернення : 03.09.2017).
3. Дудко С. А. Дошкольное образование во Франции: история и современность. *Отечественная и зарубежная педагогика*. 2014. № 1. С. 89-97.
4. Зебзеева В.А. Дошкольное образование за рубежом: история и современность, 2007. – 128 с.
5. Інструктивно-методичні рекомендації «Про організацію освітньої роботи в дошкільних навчальних закладах у 2017/2018 навчальному році». Додаток до листа МОН України від 13.06.2017 №1/9-322. URL : <http://don.kievcity.gov.ua/content/golovna-test.html> (дата звернення : 03.09.2017).
6. Інформаційно-аналітичні матеріали з питань підготовки до 2016-2017 навчального року. URL : <http://mon.gov.ua/content/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2016/08/17/konf20162.doc> (дата звернення : 08.10.2016).
7. Лащихіна В. П. Развитие системы подготовки педагогических кадров у Франции (двуга половина XX – початок XXI ст.) : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.01. Київ, 2009. 198 с.
8. Орлова Л.В. Особенности дошкольного образования во Франции. *Детский сад : теория и практика*. 2011. №2. С. 80-85.

9. Коренная А. С., Переселкова З. Ю., Специфика подготовки педагогических работников дошкольных учреждений за рубежом. *Формирование профессиональной компетентности педагога дошкольного профиля в условиях непрерывного образования: материалы международной научно-практической заочной конференции*. 2016. С. 49-51.
10. Минюрова С. А., Леонова О. И. Профессиональный экзамен: оценка квалификации педагога на соответствие требованиям профессионального стандарта. *Психологическая наука и образование*. 2016. Т. 21. № 2. С. 66–75. doi: 10.17759/pse.2016210208
11. Писарева Л. И. Дошкольная ступень в системе образования: европейский опыт развития URL : http://www.sevcbs.ru/joomla/index.php?option=com_content&view=article&id=1114 (дата звернення : 05.09.2017).
12. Сазонова Д. С., Зебзеева В. А. Системы дошкольного образования за рубежом: их педагогический потенциал. *JSRP*. 2014. №8 (12). С.161-166.
13. ESPE : Les Écoles supérieures du professorat et de l'éducation. URL : <http://www.education.gouv.fr/cid72796/espe-les-ecoles-superieures-du-professorat-et-de-l-education.html> (дата звернення : 22.08.2017).
14. Fakulté d'Education université de Montpellier. URL : http://www.fde.univ-montp2.fr/internet/site/devenir_enseignant/profecole/modele/index.php?f=index (дата звернення : 20.08.2017).
15. Thevenon E. Ecole maternelle: de l'eleve. *Label France*. 2004. №54. P.8-9.

References

1. *Bazovyy komponent doshkil'noyi osvity* (Nakaz MON molod'sport Ukrayiny vid 22.05.2012 # 615 «Pro zatverdzhennya Bazovoho komponentu doshkil'noyi osvity (nova redaktsiya)» [The basic component of preschool education (Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Youth of Ukraine of 22.05.2012 № 615 "On approval of the basic component of preschool education (new edition)"] URL : http://mon.gov.ua/ua/activity/education/56/690/bazovij_komponentdoshkilnoji_ostviti_v_ukrajini/ (ukr).
2. *Doshkil'na osvita u sviti. Nimechchyna* [Preschool education in the world. Germany] URL : <http://pedpresa.ua/115677-doshkilna-osvita-u-sviti-nimechchyna.html> (ukr).
3. Dudko, S.A. (2014). Doshkolnoe obrazovanie vo Frantsyi: istoriya i sovremennost'. *Otechestvennaya i zarubezhnaya pedagogika. [Pre-school education in France: history and modernity. Domestic and foreign pedagogy]*. №1,89–97 (rus).
4. Zabzeeva, V.A. (2007). Doshkolnoe obrazovanie za rubezhom: istoriya i sovremennost' [*Preschool education abroad: history and modernity*]. 128 (rus).
5. *Instruktyvno-metodychni rekomendatsiyi «Pro orhanizatsiyu osvitynoyi roboty v doshkil'nykh navchal'nykh zakladakh u 2017/2018 navchal'nomu rotsi»*. Dodatok do lysta MON Ukrayiny vid 13.06.2017 #1/9-322 [Guidance and methodological

- recommendations "On the organization of educational work in preschool educational institutions in the 2017/2018 academic year". Annex to the letter of the Ministry of Education and Science of Ukraine of 13.06.2017 number 1 / 9-322] URL : <http://don.kievcity.gov.ua/content/golovna-test.html> (ukr).
6. *Informatsiyno-analitychni materialy z pytan' pidhotovky do 2016-2017 navchal'noho roku* [Information and analytical materials on preparation for the 2016-2017 academic year] URL : <http://mon.gov.ua/content/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2016/08/17/konf20162.doc> (ukr).
 7. Korennaya, A. S. & Pereselkova, Z. Yu. (2016). Spetsifika podgotovki pedagogicheskikh rabotnikov doshkol'nyh uchrezhdeniy za rubezhom [*Specificity of training pedagogical workers in pre-school institutions abroad*] Formation of professional competence of the preschool teacher in the context of continuing education: materials of the international scientific and practical correspondence conference, 49–51 (rus).
 8. Lashchyhina, V. P. (2009). *Rozvytok systemy pidhotovky pedahohichnyh kadriv u Frantsiyi (druha polovyna XX – pochatok XI st.)* [*Development of the training system for teaching staff in France (second half of the XX - beginning of the XXI century)*]: Candidate's thesis. Kyiv, Ukraine (ukr).
 9. Minyurova S. A., Leonova O. I (2016). Professional'nyj ekzamen: otsenka kvalifikatsii pedagoga na sootvetstvie trebovaniyam professional'nogo standarta [*Professional Exam: Assessing Teachers' Qualifications According to Requirements of Professional Standard*]. *Psychological Science and Education*, vol. 21, № 2, 66–75 (In Russ., abstr. in Engl.). doi: 10.17759/pse.2016210208 (rus).
 10. Orlova, L. V. (2011). Osobennosti doshkolnogo obrazovaniya vo Frantsyi. Detskiy sad : teoriya i praktika. [*Features of pre-school education in France. Kindergarten: theory and practice*]. №2, 80-85 (rus).
 11. Pisareva, L. I. (2017). Doshkol'naya stupen' v sisteme obrazovaniya: evropeyskiy opyt razvitiya [*Preschool level in the education system: European experience of development*] URL : http://www.sevcbs.ru/joomla/index.php?option=com_content&view=article&id=1114 (rus).
 12. Sazonova, D.S. & Zabzeeva, V.A. (2014). Sistemy doshkolnogo obrazovaniya za rubezhom: ih pedagogicheskiy potentsial. [*Systems of preschool education abroad: their pedagogical potential*]. №8 (12), 161-166 (rus).
 13. *ESPE: Les Écoles supérieures du professorat et de l'éducation*. Retrieved from <http://www.education.gouv.fr/cid72796/espe-les-ecoles-superieures-du-professorat-et-de-l-education.html> (fre).
 14. *Fakulté d'Education université de Montpellier*. Retrieved from http://www.fde.univ-montp2.fr/internet/site/devenir_enseignant/profecole/modele/index.php?f=index (fre).
 15. Thevenon E. Ecole maternelle: de l'eleve. *Label France*. 2004. №54. P.8-9 (fre).

СОВРЕМЕННОЕ ДОШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: ЕВРОПЕЙСКИЙ ОПЫТ

Козак Людмила, доктор педагогических наук, доцент, профессор кафедры дошкольного образования, Киевский университет имени Бориса Гринченка, б-р. им. И. Шамо, 18/2, 02154 г. Киев, Украина, l.kozak @kubg.edu.ua

В статье обоснована целесообразность изучения европейского опыта для решения современных проблем дошкольного образования в Украине. Проанализирован опыт организации дошкольного образования во Франции, Великобритании, Германии. Показано, что системы дошкольного образования этих стран имеют свои особенности и собственный перспективный опыт. Установлено, что общим для дошкольных учреждений европейских стран является особое внимание к созданию развивающей среды и организация различных видов деятельности, способствующих общему развитию ребенка и подготовке его к обучению в школе. Подготовка педагогических кадров для работы в дошкольных учреждениях осуществляется в каждой стране по собственной системой профессиональной подготовки (курсы, средние специальные заведения, институты, университеты, высшие школы). Выделены идеи, которые можно применить в развитии дошкольного образования в Украине.

Ключевые слова: воспитатель; дошкольник; дошкольное образование; дошкольное учебное заведение; подготовка педагогических кадров; учитель материнской и начальной школы.

MODERN PRESCHOOL EDUCATION: EUROPEAN EXPERIENCE

Kozak Luydmila, Doctor of Pedagogical Sciences, Docent, Professor of the Department of Preschool Education Senior, Borys Grinchenko Kyiv University, 18/2 I. Shamo b., 02154 Kyiv, Ukraine, l.kozak @kubg.edu.ua

The article substantiates the expediency of studying European experience in solving modern problems of preschool education in Ukraine. The experience of the organization of preschool education in France, Great Britain, Germany has been analyzed. It is shown that the systems of pre-school education in these countries have their own peculiarities and their own promising experience. The main tasks of the French «Ecole maternelle» are the development of social, communicative and aesthetic skills, creating a comfortable environment for the development of the child's personality. All institutes of pre-school education in Germany are called to promote the development of the child as a responsible and independent member of society. Education is organized in such a way as to support and supplement the upbringing of the child in the family, to provide the best opportunities for its development and education. The content and methods of educational work with children in the "nursery schools" of Great Britain are determined mainly in the context of the ideas of "free education". It has been established that common for preschool establishments of

European countries is a special attention to the creation of a developing environment and the organization of various activities that contribute to the overall development of the child and its preparation for school education. Preparation of teaching staff for work in pre-school institutions is carried out in each country according to its own system of vocational training (courses, secondary specialized institutions, institutes, universities, higher schools). The ideas that can be applied in the development of preschool education in Ukraine are outlined.

Keywords: educator; mother and elementary school teacher; preschooler; pre-school education; pre-school educational institution; training of pedagogical personnel.

Стаття надійшла до редакції 05.10.2017

Прийнято до друку 23.11.2017